

A gyepkataszterezés, a gyephasználat és a gyepkutatás alapja

Balázs Ferenc
ny.intézet igazgató

Az átalakulóban lévő mezőgazdaságunknak sok nehézséggel kell megbirkóznia. Jelenleg minden cseppfolyós állapotban van, amikor nehéz kijelölni az utat a gyepgazdálkodásban is. A termelés szerkezetét a piaci viszonyok határozzák meg, de ez nem jelentheti azt, hogy a helyi adottságokat nem használjuk ki maximálisan. Egy bizonyosnak látszik, hogy az utolsó évtizedekben kialakult termelési struktúra nem maradhat fenn. Az állattenyésztésben nagyon nehezen korrigálható változások történtek egy helytelenül kialakult szemlélet következtében. Nem vették figyelembe a legelőben rejlő lehetőségeket az átmeneti időszakban. A szarvasmarha állomány erőszakos lecsökkentése az önköltségek alapján történt, ami igaz lehet az iparra és a szérűről takarmányozott állományok esetében, de nem igaz a legeltetéses állományra. Vagyis a fürdővízzel a gyerek is utcára került.

A mezőgazdasági termelés átszervezésének legfőbb követelménye, hogy a termelési a legjobb adottságok közé kell szorítani. Erre Dvorak már 1943-ban tett kísérletet. Az első világháborúig már kialakult a gyeppek vonatkozásában a jelenleg is meglévő területi állapot. Azóta a feltörés és a nem feltörés váltakozó eredménnyel viaskodik egymással. Most azon van a vita, hogy az eddig mezőgazdasági művelés alatt álló területek egy részét is fel kell adni. Ebbe beletartoznak a gyeppek is. Kérdés, hogy mit és mennyit adjunk fel? Ennek eldöntéséhez két kérdést kell tisztázni. 1. Mennyi húsrá és tejtermékre van szüksége az élelmiszer kereskedelemnek, azaz a belkereskedelemnek és külkereskedelemnek? 2. A szükséges termék előállításához mennyi és milyen olcsó takarmány szükséges? Szempontunkból a legfontosabb kérdés, hogy ebből mennyi legyen a gyep részesedése. Feltétlenül kevesebb, mint amennyi a statisztikákban szerepel. Ha csökkenteni kell a szántókkal együtt a gyepterületeket is, akkor ismerni kellene a nagyon heterogén értékű gyeppek állattartó képességét, a különböző gyeptípusok minőségét.

Életem során két nagy mezőgazdasági válságidőszakot éltem át, és akkor mindig előtérbe került a gyepgazdálkodás. A nagy ígéretek és fellángolások után sajnos mindig jött a kiábrándulás. Ennek okát abban látom, hogy soha sem sikerült a gyepekben rejlő lehetőségeket tisztázni. Az ítéletet mindig az országos alacsony termésátlagok alapján mondták ki. A statisztikában megadott adatok egyszerűen nem igazak, tehát nem tudjuk az értékelést sem elvégezni. Meggyőződésem, hogy a gyepgazdálkodásban most következik a harmadik fellendülés, de ahhoz, hogy az átlag adatokat le tudjuk bontani reális értékekre,

le kell bonyolítani az egész mezőgazdaság átszervezését és ki kell jelölni azokat a gyepterületeket, amelyeken korszerű állattenyésztést lehet folytatni.

Ezeket a munkákat a gyepek felméréseivel kell kezdeni. A gyepek kataszterezésére mindkét fellendülési időszakban történtek próbálkozások, de azok munkamódszerei s éppen ezért eredményei sem voltak kielégítőek. Magam már több alkalommal tettem javaslatot a kataszterezési munka részleges vagy teljes beindítására. Sajnos ezek soha sem jutottak tovább a javaslatnál. A legfőbb okot abban látom, hogy ilyen óriási, nagyon heterogén értékű területnek nincs biztosítva sem a kutatási bázisa, sem az érdekképviselése.

Adottságai alapján az ország két, merőben eltérő területén - Dunántúl és Alföld - merőben más feladatokat kell megoldani. Ezt személyhez kötött kutatógatásokkal nem lehet megoldani. A folyamatos munkát csak stabil szervezettel lehet végezni. Az ágazati kutatásokat, azzal hogy integrálták az oktatásba, gyakorlatilag szétverték. A gyepekben rejlő értékek tisztázására pedig csak az ágazati kutatások megindításával van reális lehetőség. A két igen eltérő adottságú terület problémáit egy kutatóbázisban nem lehet tisztázni; más feltételek vannak az Alföldön és mások a Dunántúlon. Első lépésben mindkét területen a gyepek kataszterezést kell megszervezni. A feladatokat a következőkben lehet megadni.

1. Fel kell mérni az ország egyes tájain előforduló gyeptípusok kiterjedését, cönológiai és gazdasági értékét. Bár az egyes gyepek asszociációkon belül is gazdasági érték tekintetében igen nagy eltérések lehetnek a különböző erejű kultúrhatások következtében, az alap mégis a gyeptípus. A termőhelyen uralkodó külső környezeti tényezők az asszociációban jutnak kifejezésre. Ezekben belül a pillanatnyilag eltérő gazdasági értéket az alkalmazandó kultúrhatásokkal egy nevezőre lehet hozni.

2. El kell dönteni a nagyobb arányú kataszterezési munkák előtt az alkalmazandó módszereket. Véleményem szerint a gyepek kataszterezés alapja a gyeptípusok tisztázása. Ezzel szemben gyakran felvetődik az a vád, hogy a részletes felvételek készítéséhez alapos növényismeretre van szükség. Még senkinek sem jutott eszébe, hogy a talajvizsgálatokat azért kifogásolja, mert a talaj egyes tulajdonságainak megismeréséhez hosszadalmas laboratóriumi vizsgálatokra és alapos kémiai ismeretekre van szükség.

3. A gyepek kataszterezési munkában a kataszteri adatok pontos összegyűjtése elsődleges. Ezután ki kell értékelni a mai használatot és kijelölni a gyepek jövőbeni sorsát. A gyepek minőségét az asszociációk kiterjedésével lehet értékelni. A minősítésre alkalmas felvételt csak a vezérfüvek teljes virágzásában lehet elvégezni, kaszálásra érett állapotban. Legeltetett gyepek esetében mintatereteket kell kijelölni. Az agyonlegelt, lekaszált vagy második növedékből készített felvételek alapján téves következtetésre juthatunk.

4. A terepen készített felvételek alapján a szántóföldek aranykorona értékeihez hasonló potenciális értékkel jelöljük meg a jól körülhatárolt gyeptípust. Ezek az értékek adhatnak

útmutatást arra, hogy az átszervezések során milyen szerepet szánhatunk a rendelkezésre álló gyepeknek, marad a gyepgazdálkodásban vagy le kell mondani róla.

A XXI. században a gyepről is másként kell gondolkodni. A műtrágyázás már nem lehet a legfontosabb kutatási téma. Ezt a XX. század már megoldotta. A hatásmechanizmusokat jól ismerjük, adott viszonyok között alkalmazni kell. Használatát a költségek határozzák meg. Mint termésfokozó tényező az öntözés csak kevés helyen jöhet számításba, mert a víz egyre drágább lesz. A XXI. század legfontosabb feladata tisztázni azokat a környezeti tényezőket pl. a mikroklíma hatások, a gyökérszóna karbantartása, a talaj elégtelenedési folyamatainak megakadályozása, stb. Ezt pedig csak akkor tudjuk megtenni, ha ismerjük a művelésre alkalmas gyepek természetét, potenciális értékszámát. Meliorációt csak ott szabad végezni, ahol a szukcessziós folyamat nyomon követhető, s előre tudjuk az eredményt.